חסידות · ר' צדוק הכוהן

עת האוכל

רבי צדוק הכהן רבינוביץ

ספריית אור ברסלב · or-breslev.co.il

עת האוכל

רבי צדוק הכהן רבינוביץ

מקור הטקסט: ספריא · רישיון: לפי המהדורה: נחלת הכלל או Creative Commons

התכנים שלפניכם נאספו, מוינו, סוננו ונערכו בעמל רב ובמסירות על ידי צוות פרויקט 'אוצריא' (otzaria.org).

לקריאה באתר, עם המפרשים והמקורות ליד כל שורה: https://or-breslev.co.il/library/עת-האוכל/
הקובץ נוצר ב־17 בנובמבר 2026 מגרסה v38-202611162349 של הספרייה.

תוכן העניינים

פרק א 4
פרק ב 4
פרק ג 5
פרק ד 5
פרק ה 5
פרק ו 6
פרק ז 6
פרק ח 7
פרק ט 8
פרק י 9
פרק יא 10
פרק יב 11
פרק יג 12
פרק יד 13
פרק טו 14
פרק טז 16

פרק א

בעניני האכילה קיצור קונטרס **עת האוכל** מכתי"ק

הפרישות מאכילה נקרא קדושה כמ"ש בפרק קמא דתענית היושב בתענית נקרא קדוש ואמרו (ברכות נ"ג:) והתקדשתם מים ראשונים והייתם קדושים מים אחרונים כי אני אלהיכם זה שמן. פירוש מים ראשונים רחיצת הידים שהם כלי המעשה שבכל מקום המעשה מיוחס לידים. יהיה מנוקים מכל לכלוך וגיעול של תאוה חיצונית בלתי ורק לה' לבדו להחיות גופו לרצון ה'. וזהו על ידי הרחיצה במים מי הדעת שהוא התורה כמ"ש בראתי תורה תבלין שלעולם היצר הרע ר"ת התאוה שבלב כמש"כ כי יצר לב וגו' ותאוה מיוחסת בכ"מ ללב כמ"ש לב חומד. ומכל מקום אז"ל אלמלא הקב"ה עוזרו כו' שרק ההתחלה מהאדם כמ"ש פתחו לי כו' ואני אפתח כו'. כענין בקשת משה רבינו ע"ה יהי רצון שתשרה שכינה במעשה ידיכם שתשלום שלימות המעשה השם יתברך עוזרו וזהו והייתם קדושים מים אחרונים שאחר אכילה רוחץ ידיו שגם כן הם מנוקים משום טינופת העולם הזה. וכדרז"ל ביומא על והתקדשתם כו' אדם מקדש עצמו כו' מקדשין אותו כו' ע"ש וכמ"ש. ולכך מים ראשונים מצוה שהמצות הם סגול האדם שעל ידי זה הוא והתקדשתם ולכך מברך אקב"ו. ומים אחרונים חובה שהקב"ה מקדשו כחוב שא"א להפטר. ושמן הרומז לחכמה שהיא הידיעה והכרה הברורה שאני אלהיכם. זה בא אחר האכילה ההגונה כראוי לשם ה' כדי להחיות נפשו אז מוספת לו חכמה ודעת ה' אחר כך. מה שאין כן אכילה גסה כבהמה מטמטמת הלב והמוח. וכדרך שאמרו (ב"ק ע"ב א) האי דלא אמרי לך כו' דלא אכלי בשרא דתורא:

פרק ב

תאות האכילה ותאות המשגל אחיות הנה שגם בכל מקום שאתה מוצא גדר ערוה שם נאמר קדושה ועבפ"ב דיבמות ובירוש' שם ה"ד ומש"ש. וזה מביא לזה כמ"ש (ברכות ל"ב א') מלא כריסי זני בישי. ובסוטה הרבה יין עושה ובפ' תה"ש לא תרוי ולא תחטא ובקידושין (מ א) דעביד הא אכיל הא כי הכל א'. ומכונה גם כן בשם אכילה כ"א הלחם אשר הוא אוכל אכלה ומחתה פיה ובדברי רז"ל בכתובות אוכלת עמו לילי שבת. ואמרינן בריש סוטה הרואה סוטה בקלקולה יזיר כו' רצה לומר שכשיראה קלקול תאוה זו ישים לב להתבונן גם כן על קלקול השני' רעותה לגדור עצמו ממנה ויזיר כו' ונא' וימכרו את הילד בזונה והילדה מכרו ביין ששניהם נמשכים זה מזה ובשילהי גיטין מדמה זבוב בקערה לסוטה ע"ש:

פרק ג

ותיקון תאות אכילה קודמת אל האדם שהיא הקלה גם כן קצת אצלו וממנה ימשך אל תיקון תאות השני' ולכך הקדימו חז"ל מס' נזיר למס' סוטה אף על פי שמצד השלימות שלימות בתאוה השניה הוא במעלה יותר שכן עונשי' גם כן יתירים מסתמא גם מעלת תיקונה עצום ולכך בתורה קדמה פ' סוטה לפ' נזיר כפי המעלה. וחכמים הפכו הסדר כפי סדר האנושיי בהגעתו אל המעלה. וזהו ענין המחלוקת דברכות (י ב) מנא ידעה פי' שאיש קדוש דרצה לומר מוגדר מתאות כנ"ל חלק א' לא ראתה זבוב רצה לומר תיקון תאות אכילה כנ"ל דמדמה זבוב בקערה לסוטה דזבוב מאיסותא כמ"ש בגיטין (ו' ב')וגם ענין פלוגתא דשם זבוב ונימא הוא כמכוון הנזכר לעיל נימא רצה לומר כחוט השערה מתאות עריות והוא סכנתא אש בנעורת ואתה מהבהבה ואסיק אלו ואלו דברי אלוקים חיים זבוב בתחילה כדרך שאמרו מי גרם לעבירה יין שהוא הקודם ולא הקפיד רק אנימא. ואין כאן מקום להאריך שלא ראתה גרגרנות והרגשת תאוה גופנית ומזה הבינה גם כן על תאוה שני' וחלק א' להיפך שלא ראתה קרי כו' וכ"ש תאוה שני' וכסדר חז"ל. וללשון ראשון הוא כסדר התורה:

פרק ד

ותקנה כללית לתאות הוא עסק התורה כמ"ש במקום אחר ע"פ ועץ חיים תאוה באה. ולשון הרמב"ם בה' איסורי ביאה שאין התאות מצויות אלא בלב פנוי מד"ת. וזהו הרמז בנטילת ידים קודם אכילה כמו שנת' לעיל אות א'. אמנם הא בהא תליא ובלב מלא תאות וחמדות העולם א"א לד"ת לכנוס וכמ"ש במ"ח דברים שהתורה נקנית וכמ"ש בעירובין אם משים עצמו ת"ח כו' ואם לאו כו'. מכל מקום דבר זה הוא העצה הראשונה לתקן עצמו בתאות לבו והוא העיקר שהכל תלוי בו. ולכך ע"ה אסור לאכול בשר כמ"ש בפסחים (מ"ט ב') כי אמרו אין שמחה אלא בבשר וזהו תוקף התענוג לכך אסור. רק לת"ח המוגדר ממנו:

פרק ה

העצה השני' המתינות. כי יסוד תוקף התאוה המהירות שרוצה לבלוע ולהשלים תאותו חיש וכמ"ש בביצה נטיעה מקטע רגליהן דקצביא ודבועלי נדות שהם ב' תאות הראשיות הנז' הבאים ממהירות. ואז"ל בחולין (פ"ד ח') שתורה למדה ד"א שלא יאכל אדם בשר אלא בהזמנה ול' חכמים ריש ברכות (ב' א' ב') בכל אכילת דשם נכנס ונכנסין לומר

שצריך כניסה והכנה לאכילה ואפילו באכילת עני א' שם לשון נכנס (וע"ש בתוד"ה משעה ויעוין מה שכתבתי בחי' לשם). וגם באכילת תרומה ושל שבת שהם אכילת מצוה נא' גם כן נכנסין שצריכין הכנה. ולא אכילת עראי כאכילת זולל וסובא שחוטף ואוכל. ומ"ש בעירובין (נ"ד.) חטוף ואכול כו' נראה כי יש חילוקים בבנ"א שמי שכבר אדוק ודבוק במחשבותיו בד"ת אז יהיה חוטף ואוכל דוגמת בי הילולי שהמכוון ענין אחר שעסוק בשמחתו רק בין כך חוטף ואוכל מאחר שאין מקום מיחוש וחשד כלל לתאות לבבו ובטוח בהם שדבוקים רק בד"ת ועבודה:

פרק ו

השלחן דומה למזבח כדאיתא שלהי חגיגה ובהיפך א' באבות זבחי מתים דהיינו תקרובת ע"ז כמפורש בתהילים דנקרא זבחי מתים וכמ"ש בפרק קמא דחולין. והיינו כי ההנאה שיש להאדם מן המאכל אם נכנסת לנפש האלהית וחלק אלוה ממעל שבו היינו כשהוא מכיר שהשם יתברך ברא את המאכל הזה ומחייהו ונותן לו הוי"ה וקיום והוא נותן בו טעם והנאה ונותן לאדם חשק שיתאוה לו ושיטעום בו טעם טוב ושיוסיף בכוחו וחיותו. כשמכיר שזה הכל מהשם יתברך בהכרה ברורה מאיר בלב בלי הטעיי' בנפשו לחשוב דמיון דרך העברה בעלמא להכרה ברורה. הנה הכרה הזו הוא מכח החלק אלוה וצד הטוב שבו ואותו הצד נתגבר והנאת אותו הצד הוא ממש הנאת הקרבן שלמעלה. כי שוה הוא החלק עם הכל. אבל כששוכח זה ואוכל להנאת עצמו למילוי התאוה זהו מצד נפש המתאוה הבהמית שבאדם וכאלו מקריב לה קרבן וזהו זבחי מתים ממש שכח זה ותאוה זו הוא כדרך שאמרו רשעים בחייהם קרויים מתים שהחיות הוא דמיון בעלמא אבל באמת הוא מיתה והקרבתה הוא זבחי מתים ותקרובת ע"ז שזהו ע"ז השכחה מהשם יתברך ומילוי כח אחר חוץ מכח השם יתברך. והעצה לזה הוא שלחן שיש עליו ד"ת שהמאור שבה הוא המברר שמכיר שהוא מהשם יתברך כי חכמה לשון הכרה כידוע וזה גם כן כונת הברכה שתקנו חכמים קודם אכילה שענינה ההכרה שהשם יתברך הוא הבורא ומהוה מאכל זה שיהיה מאכל:

פרק ז

להעלות כל מאכלים מצומח הוא רק על ידי האמונה לבד בהשם יתברך ועל ידי הברכה מקודם שמאמין שלה' הארץ ומלואה. ולכך אמונת זה סדר זרעים ונקבע מס' ברכות בתחלתה. וזהו הסדר של העלאת כל מיני הזרעים להשם יתברך על ידי קיום המצות

הכתובות בהם והברכה מקודם שזהו האמונ' שהכל להשם יתברך באמונ' הפשוטה הקבוע' בלב כל איש ישראל כמו שאמרו ז"ל בשבת שהם מאמינים בני מאמינים ולכך הותר אפילו לע"ה. אבל אכילת בשר אסור. רק לת"ח. ולכן נקבעה מס' חולין בסדר קדשים דלא הותר אלא למי שאוכל חולין על טהרת קודש דהיינו ששלחנו דומה למזבח. והבשר שאוכל כקרבן ובשר קודש. ודבר זה הוא רק על ידי ד"ת כמ"ש משחרב בית המקדש אין להקב"ה אלא ד"א של הלכה וכשנעשה שלחנו ד"א של הלכה אז הוא נעשה דוגמת בית המקדש ומזבח ומה שהוא אוכל הוא דוגמת כהנים כי קא זכו משולחן גבוה קא זכו. שהחלב והדם רצה לומר עיקר החיות שבמאכל והתאוה שיש באדם לו. הועלה להשם יתברך על ידי הד"ת (שנמשלו לאש שהוא אש המערכה) שמכיר על ידו שהשם יתברך הוא הנותן החיות במאכל והנותן התאוה לאדם והחשק לזה המאכל לקיים נפשו:

פרק ח

על ידי מאכל א' וסעודה א' בשבוע (או סעודת שבת) שאוכל בכונה הראוי' לכבוד שמים ולהעלות כחות נפש הבהמות להשם יתברך. מתעלים כל המאכלים והסעודות שלו כדרך שאמרו חכמי האמת בתפלה שעל ידי תפלה א' מעלה כל התפלות הפסולות של כל השנה. ותפלה הוא דוגמת הקרבנות וכן האכילה. (וגדולה מעלת האכילה כשהיא על טהרת קודש מן התפל' כמו ששמעתי ממשאמרו רבותינו ז"ל גבי יצחק אם לקרבנך הזמין הקב"ה למאכלך לא כש"כ) שהוא ע"ד שאמרו ויקץ כישן הפיגול ומצא מין את מינו וניעור. כי באמת לאמיתו כל האכילות של איש הישראלי הוא דוגמת הקרבנות. רק כשאינו מבורר לאדם בכוונת לבו ומוחו הוא דוגמת ישן וכדרך שאמרו בשוב וגו' היינו כחולמים. ואיכא אינש דנייס ע' שנין שהם ימי שנותינו בהם כשאינו מתעורר מתרדימת הזמן ה"ה כישן כשאינו עושה איסורים ממש רק בהיתר עז"א בע"ז יכול יגרה עצמו בשינה (וכידוע דההיתר הוא מקלי' נוגה שהוא סוד התרגום בגי' תרדמה) וא' יושב בטל כישן דמי וכשזוכה להתעורר פ"א משינתו יוכל לתקן כל התרדימות שיהיה תרדימה של נבואה כדאיתא בב"ר דג' תרדימות הן ויש של נבואה כי אז נבואה באהעל ידי אכילה ושתי' כמ"ש ביצחק (וכן כל תאות דהיתר כענין כנגן המנגן וכדרך שאמרו רבה פתח מילי דבדיחותא רק שזה נקרא אחר כך שמחה של מצוה כשעושה אחר כך מצוה על ידי זה השמחה והבדיחותא וכל ההנאות של עולם הזה מתעלית גם הנאה זו להיות שמחה של מצוה) וכן כל שמתעורר פ"א יוכל להעלות כל מעשיו של היתר ודברי הרשות שעשה (וא"צ לומר מעשה המצות בלא כונה וחיות) מקודם על ידי

שעושה אותה פעם אחרת עם חיות וכונה לשם שמים. וביותר באכילה שהיא דוגמת הקרבנות (שבהם נוהג דין הגרירה כדאיתא בשבת) ואכילה גוררת אכילה להיות כמותה:

פרק ט

ג' שמות למאכל. מאכל. והוא מצד עצמות המאכל שיש בו כח זה שראוי לאכילת אדם ולהחיות נפש אדם מצד ניצוץ חיות השייך לנפש אדם שקבע בו השם יתברך שיוכל לקיים חיות האדם בקרבו. ומזון. הוא מצד האדם הניזון ומקבל החיות ממנו. וטרף. הוא לשון חטיפה והיינו מצד העלאת אותו ניצוץ חיות למקורו כשאוכלו בקדושה שאז הוא דוגמת הקרבן. והמזבח אז"ל בחלקו של טורף בנימין זאב יטרוף ונק' בשילהי סוכה לוקוס לוקוס. והיינו כי על ידי הקרבנות מתעלית הנפש הבהמית והיא העשוקה גו טיקלא שנק' עשוקים. בסבא דמשפטים. כי הוא בא בגזילה ובחטיפה. וכן צריך להתקומם נגדו בחטיפה כטעם ירגיז אדם יצ"ט על יצר רע בהרגזה וכח כטעם איזהו גבור כו'. וכן בזוהר נקרא בכל מקום מלחמה בחרבות וקשתות ונק' שעת אכילה שעת קרבא. כי עליית הניצוצית הוא על ידי ניצוח יצ"ט ליצר רע שהמאכל שהוא המחיה הגוף מחיה רק כח הטוב והיצ"ט שבו ולא כח הרע. וכח הטוב נוצח במלחמה לחטוף הני"ק וחיות המאכל לחלקו. וזה טעם הטריפני לחם חוקי שביקש שלמה המלך ע"ה שכל עסקו היה בהעלאת ניצוצית כמ"ש במקום אחר בענין הנשים נכריות שנשא והליכתו לתרמוד למקום עזא ועזאל כמ"ש בזוהר. היה לחטוף הטוב מן הרע. וביקש על המאכל שיהיה גם כן טרף. וזהו על ידי לחם חוקי בהגדר' לא ברעבתנות ושופע תאוה הנק' עושר. ולא בהכפנה יתירה ורישות כמ"ש היושב בתענית נקר' חוטא. פירוש שמחסר העלאת הקדוש' שבמאכל למקומה על ידי האכילה. ורק בטן רשעים תחסר ראוי לאסור ולהתענות כדי לכלות הרעבתנות. אבל צדיק שאינו רעבתן ושטוף בתאוה אוכל לשובע נפשו היינו לחם חוקי. ועל ידי זה יוכל להגיע לדרגת הטריפני שיהיה טורף וחוטף הטוב שברע לכלל בטוב. וזה טעם טרף נתן ליראיו. היראים הם המוגדרים בתאות ביותר. ועל ידי זה בא לכלל מניעת אכילת לחם חוקי גם כן. והקב"ה נותן להם במתנה טרף לאכול לחם חוקי על כל פנים כדי לטרוף אותם הני"ק שבמאכל. וזה טעם מ"ש בעירובין חטוף ואכול כו' כהילולא דמיא. פירוש העולם הזה הוא יחוד חתן וכלה היינו קבלת האדם השפע מהשם יתברך זהו רק בעולם הזה שבו הוא עסק האדם באתערותא דלתתא והחשק ומקבל האתערותא דלתתא והמילוי דמיין דוכרין לעומתו והוא החתונה. ואגרא דבי הילולא מילי כמו שאמרו ז"ל פ' חלק אדם לעמל יולד לעמל פה בד"ת ותפלה שעל

ידי זה הם משמחים חתן וכלה ומעוררים מ"נ באתערותא דלתתא בתפלה ומ"ד דלעילא בתורה. ועל ידי זה ייחד יחודים גם כן באכילתו היינו שמשיג הנוכח דהשם יתברך שהוא המחי' ועל ידי זה הוא חטוף ואכול שחוטף וטורף אותם העשוקים לתוך הקדושה. ולכך מס' נזיר שענינה הגדרת התאות מסיימת חטוף ובריך כי ליראיו המוגדרים בתאות ניתן החטיפה וע"כ ובריך. דברהמ"ז ההודיי' להשם יתברך כשהוא שבע זהו גמר החטיפה:

פרק י

מצות אכילת מצה נותנת קדושה באכילות. כי כל מצוה בפרט אותה שמברכין עליה אקב"ו מוספת קדושה באדם וביחוד באותו אבר וכח שעל ידי נעשית כמו שאמרו ז"ל בויי"ר עשית חבילות עבירות עשה נגדן כו' ידים כו'. וזה טעם מ"ש בזוה' (בא) יצ"ט ויצר רע חמץ ומצה וכן בל' רז"ל פ' ה"ק שאור שבעיסה. דעיקר היצר רע באכילה כידוע משורש נחש ואז"ל עץ הדעת חטה היה. ונגדו אכילת מצה נותנת קדושה בכל מאכלי לחם של כל השנה. ואכילת מרור בכל מאכלי ירקות. ואכילת קדשים בבשר. וכלן בזמן הזה ע"ה אסור לאכול בשר כי אין לנו אכילת בשר שמברכין עליו אקב"ו. רק ת"ח דא"צ לקדש גופן שהן עצמן קודש כמו שאמרו ז"ל הממלא גרונם כו' כמנסך כו' והמביא דורון כו' כמביא בכורים. וכן אכילתן כקרבן כי הן עצמן כמזבח כמו שאמרו ז"ל בשילהי חגיגה שכל גופן אש שנא' הלא כה דברי כאש. פירוש שבדבר שאדם מחשב כן הוא כל גופו כמ"ש במקום אחר ראיה ממקלות דיעקב. ובזוהר נקרא מצה מיכלא דאסוותא שיש בידה לרפאות את הקודם וכן בכל מצות כנז"ל ממד"ר עשיית כו' וכמ"ש בד"ת רפאות תהי' וגו' וכמ"ש והאנזת למצותיו וגו' ה' רופאיך וקו' רז"ל אם אין מכה כו' ידוע. רק רצה לומר רפואה דסליחה וכדאיתא ברפ"ב דמגילה על ושב ורפא. והמחלה הוא מדה כנגד מדה כמ"ש במקום אחר י' מכות נגד י' דברות קומה שלימה. ובסליחת העונות ממילא לא ישום גוף המחלה. ומכת בכורות נגד דיבור אנכי שהוא שורש הכל ומצרים שורש הרע ולכך בעת מכת בכורות אכלו ישראל פסח מצה ומרור לתקן כל מיני אכילות ונתקן השורש לטוב ונא' כל בן נכר לא יאכל בו ודרז"ל אבל אוכל במצה ומרור הוא כדי להמציא תיקונים אף להכופרים דאף על פי שחטא ישראל. והנה גאולת מצרי' הוא על ידי לאכפייא וכמ"ש במקום אחר על ויקח משה עצמו' יוסף עמו לכן נצטוו על ביעור חמץ והיו גם כן חרות מיצר רע רק בדרך הסילוק לגמרי מדת צד"ג. מה שאין כן לעתיד לבוא זביחת היצר בענין לאתהפכא כמ"ש במדה"נ דיהיה גם אז יצר רע לחדוותא דאורייתא רק דנקרא לבן דאתלבן כו' וכמ"ש כו' וכמ"ש במקום אחר דזה סוד

סעודת לויתן ושור הבר שהם יצרא דעריות ודע"ז שיהיה מהם מאכל טוב כמ"ש טוב מאד זה יצר רע על ידי דהמלך ע"ה שהקים עולה של תשובה שלא היה זה במצרים. וא' איזהו עשיר השמח כו' דעיקר עשירות שמחה ולכן נקרא מצה לחם עוני דליכא חדוותא דאורייתא בכפיית היצר וכמ"ש וילכו וגו' ולא מצאו מים ואז"ל זו תורה. ולכן מרבים בחומרות ודקדוקים בעניני הפסח יותר מכל המצות כמדתן של צדיקים מדקדקים כחוט השעה. ומכל מקום בענין מכירת החמץ שהוא ביעורו מקילין הרבה וכל עיקרו הערמה כנודע. היינו דהגם דיוסף היה המבשר לגאולת מצרים פקוד יפקוד וגו' בהיות הגאולה במדתו כנ"ל. מכל מקום לא נגאלו על ידי א' מזרעו וכמו שהיה טעות דבני אפרים שיצאו קודם זמנם. והגם דויקח משה וגו' כנ"ל. ויהושע בן נון מאפרים נער לא ימוש מתוך האכל ומכניס לארץ. מכל מקום עיקר גאולה על ידי משה שהוא עצם משיח כמ"ש ברע"מ ואהרן שהם כהנים כמו שאמרו ז"ל גם על משה. כי על ידי לאכפייא לבד א"א כלל הניצוח גמור כמו שאמרו ז"ל בעוון מלא אפילו כו' וזהו עטיו של נחש כי יצרא דעריות נקרא אכילה כמ"ש אכלה ומחתה פיה ויצרא דע"ז נתהוה על ידי הזוהמא דנחש. וישראל שעמדו על הר סיני פסקו זוהמתן ולא עבדו ישראל ע"ז אלא להתיר עריות כמ"ש בסנהדרין. ואין אצלם רק יצרא דעריות שהוא שורש עש"נ באכילה וע"ז אמרו ניתנ' תורה למלאכי השרת דע"ז נא' יצר לב האדם רע מנעוריו. ואין עצה כלל בלאכפייא שאינו באפשרות כח אדם רק בלאהפכא על ידי ס' תורת כהנים שיהיה אכילה כמו קרבנות:

פרק יא

אפשר לאדם שיאכל כל מעדני עולם ואפילו הכי לא יהנה מעולם הזה כלום כדרך שא' רבי ולא נהניתי בעצבע קטנה. והקשה תוס' מהא דלא פסקה מעל שלחנו כו' ובאמת ודאי הי' לו שולחן מלכים רק על ידי הכרה דלה' הארץ ומלואה שע"ז הוא הברכ' כמ"ש בר"פ כ"מ היינו שיודע שהכל מאמיתותו ית"ש הטע' שיש במאכל שנערב לחיך וכח החיות שבו להחיות הגוף אינו במאכל מצד עצמו שזה נק' עולם הזה ונהנה מעולם הזה רק הוא כח השם יתברך ואין עוד מלבדו והכל הוא לה' שם הוי"ה שהוא הממלא כל עלמין ואז נעשה מאכלו דוגמת המן מן השמים. כי השמים שמים לה' והארץ וגו' וכאשר הוא מכיר בברכתו דלה' הארץ וגו' הרי נעשה מארץ שמים ומאכלו לחם שמלה"ש אוכלין שגם מלה"ש יש להם מזון דבר שהוא קיום חיותם. והיינו על ידי חיות השם יתברך השופע בהם וכן לעתיד לבוא א' בפה"ק אין בו לא אכילה ולא שתיה כו' רק ניזונין מזיו השכינ'. כי בלא מזון א"א דכך יסד השם יתברך להיות כל נברא בעל גבול

צריך למזון המקיים כח חיותו. רק שאז יהיה מופשט מלבוש ויהיה המזון זיו השכינה. ובעולם הזה הוא בלבוש אבל הברכה הוא ההכרה מה שבתוך הלבוש ובפנימיותו. וכמו שנחש עפר לחמו בכל מעדני עולם וטועם טעם עפר שהוא היותר תחתון שבעולם עשי'. כך המובדל מכח הנחש רצה לומר כח התאו' (כמו ר' דלא מת דוגמת יעאבינו ע"ה כנודע הוא היה נקי מעטיו של נחש לגמרי) לגמרי גם שאוכל כל מעדני עולם אינו טועם אלא חיות השם יתברך המלובש בו. וזה ענין לא ניתברך תור' אלא לאוכלי מן שכל מאכלם הוא דוגמת המן לחם מ"ה שאין בו מעש"נ לזה ניתנו כל רזי תורה. כי על ידי עש"נ ניתן כרובים ולהט החרב המתהפכת לשמור דרך עץ החיים. ועש"נ היה רק בענין האכילה בתאו'. ואוכלי מן היינו בכונה הנזכר לעיל ומתקן עש"נ לגמרי נסתלקו השומרים מדרך עה"ח אצלו ואין עה"ח אלא תורה כמו שאמרו ז"ל. ולכך רבי הוא שסידר המשניות שהוא יסוד תורה שבעל פה כמו משה רבינו ע"ה תורה שבכתב דהוא היה מאוכלי מן בפועל ממש נגלה לעין שהלחם מ"ה ולכך תורה שבכתב הוא מפורש שהלחם הוא מה' באמת והיינו כמו תורה שבכתב דכתיבא ומנחא. והי' קיים זה כ"ז שהנבוא' קיימת דנבואה הוא גם כן דבר מפורש מה' ואחר כך נגנז צנצנת המן. והמו"מ בזה בהעלם להבין בדעתו והבשכלתו דבר זה. וזהו תורה שבעל פה שנתייסדה להיות כתיבא ומנחא על ידי רבי שהוא בירר דבר זה גם בהעלם היינו הלח' מן הארץ אינו אלא מה' וזה כל עיקר תורה שבעל פה דהיינו חכמת ישראל הוא גם כן מהשם יתברך. וכח זה גדול שהוא עושה מעץ הדעת' טוב ורע עץ החיים. כי משה רבינו ע"ה כחו מעה"ח ממש וזה אחז בעץ הדעת טוב ורע ועשאו עה"ח והבן זה. ולכ"א כל השונה הלכות רצה לומר משניות מובטח שהוא בן עוה"ב דהיינו חיי עולם דעה"ח:

פרק יב

כאשר אכילתו כראוי והיינו בידיע' שהשם יתברך המאכיל ע"ז נא' וברך את לחמך וגו' והסירותי וגו' שיהיה בכח הלח' והמים שאוכל ושות' להסיר כל מיני מחלה. כי דבר שיסד השם יתברך להחיות נפש אדם הרי יש בו כח חיות גם כן מהשם יתברך ודאי יש בו כח לקיים חיותו לגמרי שלא יארעו שום מחלה. וכן יש בו כח הקיום לעולם שלא יארעו המות כלל. כי כח המאכל הוא להחזיק חיותו בו כל ימי עולם רק על ידי חטא אדם הראשון במאכל נגזר המיתה דהיינו קלקול כח קיום החיות שבמאכל שבד' שקלקל בו נענש שלא יהיה במאכל כח כ"כ. ומצה נקרא מיכלא דאסוותא ודאי הוא רפואה למכתו של עולם כמו שדרשו רז"ל ע"פ מחץ מכתו ירפא. דזהו סתם רפואה למכה שבכתוב (וזה

טעם כי אני ה' רופאיך שהק' רז"ל אם אין מכה כו' רק רצה לומר למכתו של עולם גם כן השם יתברך הרופא וממילא כל המחלה וגו' דיצ"מ הכנה למתן תורה שהוא רפואת מכתו של עולם אם כן מסתמ' מכות דמצרי' היה לפי שהם נגד זה) והיינו לכח האכיל' רק מכל מקום יש מיתה מצד עטיו של נחש פירוש הוא מה שאז"ל שבא נחש כו' והטיל זוהמא ואותה זוהמא היינו בתאות זימה שע"ז אמרו אפילו חסיד שבחסידים כו' בישי שהוא מד' שמתו בעטיו של נחש דזהו עש"נ רק ישראל שעמדו על הר סיני פסקה זוהמתן. ואז היו באמת חרות מיצר הרע וממה"מ לולא החטא אחר כך ויציאת מצרים הוא הכנה למתן תורה. לכך מקודם אכילת מצה לרפאות חטא דאכילה ואחר כך יוכל להגיע למתן תורה שהוא הסרת הזוהמא דזהו סתם יצר בדברי חז"ל בכל מקום כמו בפ' חלק יצר תינוק כו' ובשאר מקומות. וע"ז א' בראתי יצר רע בראתי תורה תבלין. וע"ז א' אם פגע בך מנוול כו' דיצר דזנות נקרא מנוול כמ"ש אשה חמת מלא כו' ואין ניוול גדול מזה ולכן נקרא זה זוהמא שהוא זיהום ומיאוס. וע"ז הוא ההצלה בד"ת ודוקא כשקדם אכילת מצה דליל פסח לרפאות תאות אכילה הקודמת ושניהם נמשכים זמ"ז כמ"ש מלי כריסיה זני בישי. ועל ידי אכילת חוה מעץ הדעת על ידי זה גרם ביאת נחש עלי' אחר כך. וזה היה עטיו של נחש ועצתו שעל ידי כשלונה בתאות אכילה יוכל לה בזה גם כן. וכן בהיפך על ידי מצה הנותן קדושה באכילה יזכה גם כן לד"ת בקדושה דגדר ערוה. דמדה טובה מרובה ואכילת מצוה כ"ש שגוררת קדושה בעריות על א' ת"ק כמשרז"ל במכות:

פרק יג

כל מאכל כמו שיש לו כח מיוחד להחיות הגוף כך מסתמא בפנימיות החיות שבו המחי' את הנפש. וז' מינין שנשתבחה א"י מסתמא הם נגד ז' מדות הידועות בנפש. ותמרים הוא האחרון. ושמעתי דלכן דרשו רז"ל שלהי תענית אחרית ותקוה תמרים ופשתן. פשתן מלשון תקות חוט ואחרית שהוא האחרון דז' מינים. ונראה דבכוחו לתת בנפש דרישת האחרית. ובפסחים דגלו לבבל שיאכלו תמרים ויעסקו בתורה רצה לומר בתורה שבעל פה שנתייסד בבבל וכמ"ש בירושלמי דדבש מרגיל הלשון לתורה. ולכן נקרא בתורה דבש ולא תמרים. ומלכות פה תורה שבעל פה קרינן לה כמ"ש בתיקוני' ובפרק קמא דכתובו' ודתענית' דמשלשלן נראה גם בנפש כן כחן להוציא כל מיני פסולת ולכך גדילים בבבל דעמוקה כשאול כמו שאמרו ז"ל ובסוף פרק קמא דיבמות לענין פסול ע"ש. וכל מקום עמוק נקרא שאול ושם גידול תמרים כמ"ש בפ' מקום שנהגו וכמ"ש בעירובין ב' תמרות בגיא בן הינום ושם פתחה של גיהנם. כי צדיק כתמר יפרח דוקא מפש"ג ומשאול

כמ"ש בר"ה דרשעי ישראל מצפצפין וזה כח התמר וזהו האחרית טוב שכל זה לאחרית טוב כי לא ידח וגו' וא' במ"ק תמרים הניעו ראש על צדיק כתמר רצה לומר גם כן כי כח התמר על האחרית טוב של צדיק וגם רומז למה שאז"ל מה תמר גזעו מחליף כו' ויש בו מעין נחמה כי זרח השמש ובא וגו'. וארץ הפסיק הענין ליסוד ומלכות שמחוברי' יחד. וזית שמן יסוד כי זית משכח ושמן מזכיר כמ"ש שלהי הוריות. והתחלת רע הוא בשכחה כמ"ש והי' אם שכח תשכח וגו' והשורש הוא באבר היסוד כמ"ש במקום אחר דבעוון מלא אפילו חסיד שבחסידי' כו' זהו העטיו של נחש דנגזר מיתה שהוא העדר קיום באיש ובו הוא כח ההולד' דקיום במין ועל ידי פרי הבטן הוא המתקת היסוד ומכחם הזכרון כענין דנפיקי מינך טעמא מלפך וכן ג"ה פירוש בזוהר וישלח דמנשי ומשכח ונגדו ט' באב בשנה. וידוע דבט"ב נולד משיח בן דוד וזהו שמן היוצא מזית ולכן יסוד זית ופריו המחובר למלכות הוא שמן ולכך הוא רומז לחכמ' כמו ששמעתי דהמתקת היסוד בחכמ' לכן י"א סימנים בקטורת קנמון הוא להמתקת החלבנ' שהוא היסוד והמתקתו בחכמ' לכן קנמון ט' מעילא לתתא ט' הוא יסוד ומתתא לעילא ט' הוא חכמ'. ובפ' כיצד מברכין אמרי' כל המקרא לשיעורין פירוש כטעם נודע בשערים בעלה. השיעורין הוא קו המדה דהשגת השם יתברך בלב ורוב שיעורי' בזיתים כי בו הוא סוד קו המידה ורוב שיעור ההשגה הוא כפי נקיונו ביסוד ואין כאן מקום יותר בזה:

פרק יד

מצה נקרא לחם עוני מסתמא מוליד כך חיות דעוני בנפש. והוא כדרך שאמרו יאי עניותא לישראל והיינו בהתחלה כמ"ש טוב וגו' עול מנעוריו. ויצ"מ נקרא לידה ביחזקאל ומולדותיך ביום הולדת וגו' וכן עד"ה ע' בפע"ח. וכ"א גוי מקרב גוי כעובר במעי אמו ואז"ל שירת מצרים ל' נקיבה מה שאין כן לעתיד. היינו דאז יהיה לידת זכר שאז"ל זה בא וככרו עמו. היינו כמ"ש בפ' חלק דעל ידי תשובה נגאלין מה שאין כן יצ"מ אז"ל הללו עוע"ז כו' והוא לידת נקיבה דאז,ל נקי' באה דלית לה מגרמה כלום. וכך הוא לידת שם ישראלי בנשפ התחלתו לחם עוני לחם הוא חיות ועוני דל"ל מגרמי' רק מכל מקום יש לו חיות ברחמי שמים. ובפסח נולד יצחק שהוא עמוד התורה ואורייתא מסט' דגבורה. ובבשורת לידתו גם כן אפה מצות דכניסה לד"ת על ידי עוני כמ"ש העניים והאביונים מבקשים וגו' ובתדב"א לאותו תלמיד דאין ד"ת נמצאים אלא במי שעייף וצמא להם. וזה טעם שדרשו רז"ל שעונין עליו דברים הרבה. כי על ידי העוני מוליד בנפש עניית דברים הרבה. ונקרא עניי' לפי שספור ההגדה הוא לתשובת שאלה וגם כמשדז"ל דעני'

בקול רם. וכן ספור יצ"מ כמ"ש כזיתא פסחא והלילא פקע איגרא שהי' בקול. וזכר זיתא פסחא דהוא הגורם אכילת פסח ומצה לקול הרם. כי ודאי א"א הרמת הקול אלא כאשר צעק לבו אל ה' מקירות הלב. ומצה הוא הולדת העניות בנפש שעומד ומצפה לרחמי שמים כעני בפתח. ואחר כך פסח הוא בשר שא' בחולין ע"פ כי ירחיב וגו' דמורה על עשירות והרחבת גבול. וכך נרחב בלב חיות הנפשי. וזה ענין ספור יציא"מ דרך שו"ת דוקא כי ישאלך בנך וגו' ואפילו חכם שואל לעצמו. שהשאלה הוא העוני ואחר כך ענני במרחב יה הוא הענייה דברים הרבה הנולד מתוך העוני. ובזמן הפסח שבית המקדש קיים היה נולד חיות יתר בנפש על ידי אכילת קרבן פסח עד דפקע איגרא מתוך הרמת קול בכל כחו וחיותו. ובזוהר וארא דבמצרים הדבור בגלות. פירוש שהי' טובים בלבבם רק ביציאה לפועל במעשה לא כן. וכדרך ששמעתי על אויל שפתים ילבט דפי' שאין יכול להוציא מכח לפועל כדרך שאמרו בסוטה ע"פ ועם לא יבין ילבט על העדר כח מי סוטה להוציא פעולתן. והדבור הוא גילוי מה שבלב בפירוש ע"ז תקנו סמיכת גאולה לתפלה דיש שבלבו צועק לה' ובפה א"י להוציא נקי כ"כ ובלי שום מחשבה זרה ולהיות יוצא מלב ממש וזהו גאולת מצרים וגאולתן הוא גאולת אותו כח. ועל ידי הזכרתו הוא נפעל כך בקרבו שיוכל לדבר דבורין דתפלה בכל לבו. וע"ז הוא אכילת לחם עוני כטעם תפלה לעני דעטיף כל צלותין ובקע רקיעין. כי העני מגודל חסרונו ישפוך שיחו בשפיכת נפשו כדרך ותשפוך נפשה דחנה ולא יוכל כלכל בלב עד כי ידבר בפה וירעיש בקול. ובכח אותה האכילה להוליד כח הדיבורין היוצאין מלב ועיקר החיות כפי גודל העוני והרגשת המצאון ורק לילה ראשונה חובה ואז מצות ספור יציא"מ תיכף לחזק כח הדיבור על ידי הדיבור זה עצמו דיצי"מ שבו חיזוק כח הדיבור ויציאתו לפועל ואחר כך א"צ יותר כדרך שאמרו ה' שפתי תפתח ופי יגיד וגו' כי רק בהתחלה תפתח דכל התחלת קשות ואחר כך ופי יגיד מעצמו כטעם השיבנו אליך ונשובה ממילא גם אנו. דלהתחלה צריך סייעתא גדולה. ולכך נקבע אז מצוה דאכילה שאינו בכל השנה כולה כי על ידי האכילה הוא הוספת חיות בפועל ממש בגלוי. וכאשר הוא אכילה דמצוה הרי ההוספת חיות דמצוה בקרבו. וזה שהוא בפועל ממש הוא מועיל לענין כח הדבור שהיא גם כן כח הגילוי לפועל ממש:

פרק טו

המרור נקרא בלשון משנה פרפרת הפת וכמ"ש תוס' פ' ע"פ דממשיך הלב למאכל כי כך כל דבר מרור וחריף וחמוץ ומליח כדתנן בפ' כ"מ פת ומליח גוררים הלב וכך בחיות

הנפשי מולידים חיות ורצון לבקש חיות. והמשילו בפרק קמא דברכות מלח ליסורין וכן מרור ע"ש וימררו את חייהם וכמ"ש ג' מתנות טובות על ידי יסורין. וכן במצרים כאשר יענו במירור החיים כן ירבה וכן יפרוץ בהוספת חיים. וזה טעם על מצות ומרורים יאכלוהו. עיקר מצוה הקרבן פסח שאכילתו מוליד בלב החיות דשפסח וכו'. היינו הרחבת השם יתברך לנו באכילת בשר דק"פ. ועל מצות ע"ש שלא הספיק כו' כידוע הטעם שנחפז עד שלא החמיץ השאור שבעיסה לקלקלם לגמרי עד שלא יוכלו לצאת חס ושלום כנודע. וזהו זכרון הלחם עוני שחיות זה לא יוצא מתוך העוני הגדול שלנו. ומרורים ע"ש שמררו כו' והוא היסורין שקבלנו תמור עוני בדעת זה שלנו והוא דגריר לבוא והוליד חיות לבקש חיות על ידי ויאנחו ויזעקו וגו' מן העבודה והמירור. והקרבן פסח על מצות ומרורים עולה על גביהם כי הוא העיקר ההרחבה שאחר כך. ונראה דתקנת חכמים בשתיית ד' כוסות נגד ד' לשונות דגאולה שהוא גם כן הישועה דהשם יתברך. הוא גם כן כמו הק"פ בזמה"ז כי אין שמחה אלא בבשר ואין שמחה אלא ביין שניהם שוים בחכם הולדת השמחה בנפש. וכאשר הוא על ידי אכילת ושתיית מצוה הוא שמחה של מצוה ששמח בישועת השם יתברך וד' לשונות דגאולה ודאי אין לשונות כפולות בכתוב רק כל אחד דבר מיוחד. וכן ד' כוסות אז"ל כ"א מצוה באפי נפשי' ומוליד שמחה מיוחדת והרחבה מיוחדת. בחיות ב' ראשונים מצד ההוצאה מסבלות ועבדות זה שאז"ל בפע"פ דאכתי עבדים היינו אמרינן ודאז מתחלא גאולה. ואחר כך אכילת מצה ומרור שהוא נמשך מצד שתיית ב' כוסות ראשונים ומוליד השמחה דשתיית ב' כוסות אחרונים דגאולה ולקיחה. הגאולה מצד מצה שלא הספיק כו' עד כו' וגאלם כי שועת עניים ישמע. ולקיחה לעם מצד מירור החיות דיסורין מצרפין הלב. ועל ידי הולדת חשק לחיים על ידי אכילת מרור שהוא נולד על ידי שמחת שתיית כוס ב' דהצלה מעבדות לחירות. אז מתחיל להוליד חשק להוספת חיות עד שזוכה ללקיחה להשם יתברך לעם בכוס ד' ואלו חובה. וכוס ה' רשות לדעת הרי"ף נ"ל דהוא נגד והבאתי אל הארץ דלכן אומרים עליו הלל הגדול בשביל המזון שזהו מן הארץ כמו שמברכין המוציא לחם מן הארץ. ולפי שירושת הארץ לא נגמר בעולם הזה שהרי ניטלה. רק לעתיד דלכן אמרינן בר"פ חלק דכל ישראל י"ל חלק לעוה"ב מקרא דלעולם ירשו ארץ שירושת הארץ הוא לעתיד מרומז לעוה"ב וזה טעם כי לעולם חסדו כי חסד ה' לעולמי עד ויש להם חלק לעוה"ב ואף על פי שאין מורגש לפי שעה. ולפיכך א"א להיות דבר זה חובה להיות שמחה מדבר שאינו בידו וברור נגלה לעין שזו אינו מדת כל אדם שיוכל לחיות מזה דירושת הארץ אף על פי שאין הארץ בידינו כי באמת לעולם חסדו ולא ניתק כלל דבר

זה רשות למי שזוכה לכך (וכטעם תפלת ערבית רשות דרצה לומר בזמן החשכות והגלות שנמשל ללילה אא"ל תפלה חובה כי קשה מאד להתפלל אז רק רשות למי שזוכה שלא יתבלבל בכל מיני בלבולים עם כל זה יוכל לכוין לבו למקום וכפשטי' בלילה מחבלי שינה קשה לכוין. והאידנא קבלו לחובה משום דבלא"ה אין מכוונים כמ"ש רמ"א):

פרק טז

טבול ראשון דכרפס ידוע סודו מהאריז"ל דרומז למוחין דקטנות. הכונה מקביל למשרז"ל כדי שיכירו תינוקות וישאלו. השאלה מיוחס לתינוקות ולקטנים כי מצד הקטנות הוא העדר הידיעה. ומכל מקום הוא קצת דעת וצריך למוחין דקטנות שיכיר לשאול. וכך קבעו חכמים מלה"כ כי ישאלך וגו' דספור יציאת מצרים הוא דרך שו"ת והוא שואל לעצמו. והיינו דכך הוא סדר השגת אור בלילה זו על ידי השאלה משיג התשובה. ועל ידי הקטנות הקודם מאיר בו אחר כך הגדלות. ואור הקטנות דשאלה הוא משיג על ידי אכילת הירקות בטבול ראשון דאז"ל דיקרא גריר לבא. רק דמכל מקום הוא בקטנות וכמ"ש לא בעתירותי כו' דבאתרא דליעול ירקא כו'. והיינו בעשירות הדעת. כי כפי הענין דמאכל בגשמיות כך גם כן במה שהוא מזין לרוחניות כנפש כדרך שאמרו במרובה הא דלא א"ל באורתא משום דלא אכילנא בשרא דתורא שהוא מרחיב הדעת כמ"ש כי ירחיב וגו' אוכלה בשר וגו' דהוא מאכל עשירים בעתירותי כו' כנ"ל. וכך בעשיר בנפש. וירק מזון בקטנות ובכחו גריר לבא להתאוות ומוליד השאלה שהוא התאוה לדעת התשובה. וכל ענין ליל פסח וכל קדושת הפסח הוא לקדש הדיבור על ידי האכילה שהמאכל מזון הנפש בענין שיפתח שפתיו בספור דיצימ"צ. וכל מאכל מוליד דיבורים מיוחדים וכן כל כוס. וקורין בשנים פשוטות אחר הפסח פ' שמיני שנא' בה זאת החי' וגו' דפ' זו מלמדת גם כן הגדרה בעניני האכילה. ועל ידי קדושת אכילת מצה זוכה אחר כך לבירור הרע שבאכילה כי כל דבר על ידי שמתקדש באותה קדושה זוכה לבירור הרע אחר כך כענין אנכי ואחריו לא יהיה לך וגו'. וכן פ' שמיני עצמה התחלתה בבחירת אהרן לכה"ג וקדושת הכהנים. ודרשו רז"ל בוי"ר מהאוכל יצא מאכל זה אהרן הכהן שאוכל כל הקרבנות ונקרא אהרן בשם אוכל סתם כי זה עיקר קדושת הכהונה קדושת האכילה שיהיה כל מאכלו משלחן גבוה ושירי הקדשים ועל ידי זה סיום הפרשה בבירר הרע שבאכילה דזאת החי' וגו' וסיים ולהבדיל וגו' ובין החי' וגו':

תם ונשלם שבח לאל בורא עולם